

Cuprins

Prezentare	
de Francesco Stoppa	7
Sonatină	
de Guido Alici	11
Con-sonanțe	
de Giovanni Panozzo	13
Pre-misă/ Pre-față	14
Provocare/Pro-vocație	19
Cu încetinitorul	24
Când e doar un gând	38
Dacă devine un proiect	49
A fi viață, oaspetele unei vieți	56
A fi viu, oaspetele vieții	65
Când devine fiul tău.	73
«Îmi voi lipsi».	83
Prima dată când nu mai vrea să fie fiul tău	94
Promisiunea vieții	100
Prezența morții	108
Tată și fiu, împreună	115
Lacrima care sfințește frumosul	120
Și apoi?	124
In/În-vocație	126

Prezentare

de Francesco Stoppa¹

Înainte de a fi o reflecție asupra paternității, cartea lui Luca Alici este un manual agil, dar totodată profund, despre cum devenim umani.

Este despre meseria complicată și adesea paradoxală de a fi om sau bărbat – în cazul său, „om” înțeles și din perspectiva identității de gen – care acum ne vorbește. Ne vorbește, în speță, despre cum întâlnirea mai întâi cu o femeie și apoi cu un fiu s-au dovedit și se dovedesc, zi de zi, decisive în stabilirea stadiului de evoluție al umanității sale.

Așa cum spunea Lacan, tatăl nu există: există tați, adică persoane care încearcă. Încearcă să exercite o funcție care, așa cum reiese clar din aceste pagini, este una de mărturie și însoțire: mărturie a unei posibile și niciodată garantate uniuni dintre lege și iubire; însoțire – precum Virgiliu pentru Dante – a altcuiva, a fiului, pe drumuri care, într-un fel, par deja trasate dintotdeauna, așa cum, de exemplu, apartenența la o anumită cultură marchează orice traseu, dar care, pe de altă parte, îl expun pe cel ce le parcurge la toate necunoscuturile ce sălășluiesc în pământurile nimănui ale vieții. Este o carte profund religioasă pentru că, dacă pe de o parte dezvăluie o sensibilitate accentuată pentru dimensiunea sacralității și, prin urmare, a riscului, inerentă oricărei forme de transmitere, pe de altă parte arată că nu neglijează

¹ Francesco Stoppa a lucrat pentru o perioadă îndelungată de timp la departamentul de sănătate mintală din Pordenone, unde a coordonat proiectul comunității „Genius loci”. Este analist, membru al Școlii de psihanaliză din cadrul Forumurilor Campo Lacaniano și cadru didactic al institutului ICLeS unde formează psihoterapeuți. Consultant în cadrul serviciilor publice și al cooperativelor sociale din Veneto și Friuli Venezia Giulia, escist și redactor al revistei „L’Ippogrifo”.

un fapt decisiv: „esența politică a iubirii”, așa cum afirmă însuși autorul. Și este o carte profund creștină din moment ce, spre deosebire sau într-un mod decisiv mai accentuat decât la celelalte religii monoteiste, creștinismul nu este religia Tatălui, ci religia Fiului. Nu cultul fetișist, așa cum se întâmplă astăzi, al fiului, ci acceptarea statutului său marcat de ideea de libertate. Desigur, există și trebuie să existe, o lege a Tatălui, dar prepoziția care leagă cei doi termeni – legea și tatăl – face din exercitarea limitei ceva ce îi privește pe ambii parteneri ai relației. În primul rând, pe părinte. Nu întâmplător, Luca insistă asupra faptului că un tată bun, un tată demn de iubire și respect, este cel care a știut să îndrepte cuțitul separator mai întâi asupra sa, asupra așteptărilor sale narcisiste, asupra nevoii de a reflecta existența fiului în propria sa existență. Fiul nu este niciodată cel așteptat, nu vine să confirme echilibrele preexistente și nici să garanteze altele mai bune. Este vorba mereu, de fapt, de neașteptatul care vine pe lume și care, ca atare, îi va constrânge pe părinți, de mai multe ori de-a lungul timpului, să revizuiască fundamentele dorinței lor, să le pună în criză, constrângându-i la o renegociere neașteptată a relației fiecăruia dintre ei cu viața (și, evident, a relației reciproce dintre ei). Nu întâmplător, Filippo vine pe lume în momentul în care – în sfârșit! – suflul generativ al celor doi adulți s-a mai domolit puțin. Aproape ca și cum ar profita de această distragere temporară a viitorilor săi părinți. Exact ca orice copil căruia îi place să pună la încercare acel *Ce sunt eu pentru tine?* jucându-se de-a v-ați ascunselea cu ei, încercând să nu se lase găsit, să se facă absent ochilor omniscienți ai părinților, așa și micul Alici s-a gândit că primul pas pentru a exista trebuie să coincidă cu absența sa de la întâlnirea cu celălalt. A păstra misterul originii și al propriei prezențe într-o ascundere primitivă,

a-ți șterge urmele înainte chiar de a le fi produs: aceasta este una dintre incredibilele stratageme prin care umanul – care în acest caz poartă chipul lui Filippo Alici – declară din ce aluat este plăsmuit.

Și pe parcursul lecturii nu lipsesc, desigur, ocaziile în care să constatăm adeziunea deplină și convinsă a lui Filippo la această filosofie a umanului: de la acel delicios lapsus – acel Îmi voi lipsi, adresat tatălui la plecare – la irupția bruscă prin care îi surprinde pe Valentina și Luca atunci când îi chestionează – și îi găsește, evident, nepregătiți – asupra morții și sexualității lor, unde, ca între fulger și tunet, în hiatul dintre una și alta, începe să se confrunte cu misterul prezenței sale în lume. Și în final: după Luca bărbatul, Luca soțul și Luca tatăl, sosește – de data aceasta în mod inevitabil așteptat – Luca fiul, care, ca atare, precum toți ceilalți, învață să fie tată de la propriul său tată. Trebuie menționat însă că nu atât învățăturile sau deja banala idee a exemplului pe care îl dai, reprezintă școala vieții: acea trăsătură pe care este necesar să ți-o însușești, smulgând-o celuilalt, este mai degrabă *un stil de viață*. Iar un stil nu se copiază, asta e evident; se moștenește. Însă a moșteni nu este un fapt automat, este un act de ruptură, căruia doar ulterior îi urmează o recompunere. Departate de a fi obiectul unei treceri nedureroase, moștenirea, darul celuilalt este maltratat, este rupt așa cum face copilul cu jucăria sa preferată. Trebuie și de data aceasta să-l faci să moară înainte de a-l readuce la viață și a ți-l asuma în moduri noi, inedite. Rămâi, așadar, fidel acestuia într-un fel de infidelitate substanțială. Am norocul să-l cunosc personal nu doar pe fiul în cauză, autorul acestui frumos eseu, ci și pe tatăl său. Ei bine, despre acesta din urmă se poate spune orice, dar nu că îi lipsește un stil al său: este ceva ce se percepe imediat și,

printre multe alte merite, îl are pe acela de a-i face pe interlocutorii săi să se simtă în largul lor. O calitate deloc de neglijat și nu foarte la modă, care este semnul unui interes sincer și profund pentru persoana și cuvântul semenilor săi. Luca posedă, la rândul său, un stil propriu, și este cu siguranță diferit de cel al tatălui. Este un semn bun și, dacă e să oferim un prognostic, am putea prezice că Filippo va avea un alt stil, asemănător poate, dar în același timp diferit de cele ale celor care l-au precedat. Rămâne totuși valabil faptul că în transmiterea între generații ceva identic cu sine însuși găsește, în mod inexplicabil, o modalitate de a se menține și a se revela (adică de a se dăruie cu discreție și măsură) chiar și prin declinarea diferitelor posturi subiective prin care se manifestă: ceva ce nu aş avea cum să definesc altfel decât ca *atingerea umanului*.

Cu încetinitorul

– O să fie OK, nu-i așa, tati?

– Da. O să fie.

– Și n-o să ni se întâmple nimic rău.

– Așa e.

– Pentru că noi ducem focul.

– Da. Pentru că noi ducem focul.⁴

Nu există.

Viața matrimonială, la un moment dat, își dă seama că se scurge între două maluri, încercând, zi de zi, să nu transforme în egoism ceea ce ar putea părea egoism, dar în realitate nu este (încă).

Pe de o parte, există dorința de a se trăi unul pe altul în doi pentru cei care nu au făcut-o niciodată: sănătoasă, autentică, justă, chiar legitimă, atât de mult încât să vrei să ți-o arăți ție însuși, aproape să o etalezi altora pentru a mărturisi această nouă fericire, fără a uita niciodată efortul pe care îl implică o astfel de intimitate inedită între doi oameni diferiți. Fericirea nemaiîntâlnită a două suflete și două trupuri care, fără a înceta să fie diferite, se întâlnesc, se aleg, se fac fericite. Un efort nou al unor noi conflicte, efortul de a descoperi ceea ce nu se mai văzuse până atunci,

⁴ Textele reproduse la începutul fiecărui capitol sunt extrase din cartea lui Cormac McCarthy, *La strada* (Einaudi 2007)- [în română Cormac McCarthy, *Drumul*, Traducere din engleză și note de Irina Horea, Humanitas fiction, București, 2009], pe care o consider una dintre primele capodopere ale noului Mileniu (descoperită datorită lui Francesco Stoppa), cu siguranță una dintre cărțile care vor rămâne decisive pentru întreaga mea viață. Nu întâmplător, este povestea unui tată care rătăcește cu micul său fiu printre cenușile unei lumi post-apocaliptice, de-a lungul unui drum care trebuie să-i conducă spre mare și în care își pun toată speranța de supraviețuire și de întâlnire cu vreo rămășiță de viață.

efortul de a rămâne împreună când ai vrea să fugi. Dar și mai mult. Ai vrea să-ți îndrepti strigătul, într-un mod aproape provocator, chiar și spre o parte a lumii ecleziale, care atât de ușor vorbește despre familie, dar care reușește atât de greu să facă înțeleasă generativitatea cuplului în sine, „înainte” să apară copiii, „fără” să apară copiii. Dar cum adică, e timpul să vă puneți de acord: toată povestea că nu se trăiește împreună înainte de căsătorie, cu care vă amăgiți că blocați experiența și experimentul conviețuirii, în numele unei logodne reușite... oamenii ajung să creadă și să parieze pe asta; și apoi, deja a doua zi după nuntă, veniți cu această formulă a deschiderii la viață! Și noi doi? Noi doi când vom putea fi pur și simplu noi doi, măcar pentru o vreme? Pe de altă parte, există datoria de a te justifica în ochii celor care reduc viața în doi la o simplă premisă a vieții în trei (sau patru, cinci...), încât ajungi să-ți spui în șoaptă, pentru a nu părea lipsit de respect față de alegerile altora: Dar cum se poate exista doar în funcție de copii, cum se poate primi un dar atât de încărcat de responsabilitate fără a fi fost disecați în cotidian și în nebunie eu și tu, tu și eu? Să ne luăm acest timp, fără sentimente de vinovăție, pentru că noi doi am ajuns aici primii și poate doar punându-ne înaintea unei alte vieți vom putea apoi să ne punem la dispoziția (acelei) vieții. Desigur, dacă nu ai avut curajul (sau curajul nu a găsit un teren suficient de fertil pentru propria sa sămânță) să te alegi pe tine pentru toată viața la momentul potrivit, riscul este să te trezești în doi, angajați în promisiunea „pentru totdeauna”, la o vârstă înaintată și să simți nisipul clepsidrei care se scurge cu un zgomot din ce în ce mai greu și asurzitor. Acest lucru generează un sentiment de angoasă. Sau, tocmai din acest motiv, se declanșează un refuz. Gata, acea voce enervantă nu vreau să o mai aud, mai degrabă îmi

pun dopuri în urechi și merg înainte fără să mă gândesc. Sau se mai întâmplă ca acel zgomot al timpului trecut și al celui care continuă cu încăpățănare să treacă, în final, să nu-l mai auzi. Astfel, vârsta, viața care adaugă ani zilelor nu mai înseamnă nimic, pentru că ești înșelat de cărțile pe care crezi că le ai în mână și crezi că poți juca după bunul tău plac. Voi decide eu, independent de cartea de identitate, luându-mi (alt) timp pentru a aranja puțin lucrurile. Pe lângă toate lucrurile frumoase pe care le realizezi împreună cu celălalt, pe lângă tot ceea ce se șlefuieste împreună cu celălalt, pe lângă tot ceea ce, din nou, viața împreună le dăruiește, nu te poți ascunde de faptul că, în fond, poate în adâncul sufletului, viața în doi a celor care se leagă prin legământul căsătoriei trece printr-o astfel de vale îngustă. Și acest lucru este valabil și pentru cei care acest legământ îl consacră printr-un sacrament, spunând că acea întâlnire, acea alegere, acel plan, acea promisiune sunt realizarea voinței Altcuiva. El va fi mereu acolo, dar voi sunteți cei care trebuie să protejați această muncă de artizan. Această trecere trebuie în fiecare zi reafirmată, remotivată, realeasă. De ce să nu aducem imediat pe lume copii? Și deci când? În jurul acestui gând și al posibilității sale se învâрте, pentru un cuplu de soți, un grandios exercițiu de scriere și rescriere a propriului proiect, respect reciproc, ascultare a vieții, dialog profund privind o dorință sau satisfacerea unei nevoi. Eu și Valentina ne-am spus de la început că nu suntem doi pentru „a avea” mai mult de doi, ci pentru „a fi” mai mult de doi. Dar pentru a ajunge la această concluzie am simțit nevoia unei ucenicii. Care ne-a cerut timp și, poate, și-a luat prea mult timp. Nu doar pentru a învăța, ci și pentru a ne bucura de ceea ce înainte ne bucurasem doar ca indivizi de sine stătători; și pentru a descoperi cât de frumos este să

te bucuri de viața în doi și cât de diferit este să trudești în viața în doi. Adevărata provocare este „cât” și, prin urmare, doar după aceea, „când”. Adică, cât timp trebuie să treacă în această condiție înainte ca ea să devină egoism în doi. Aici este pusă în joc creșterea și maturizarea individului, precum și a cuplului. Nu este o chestiune pur și simplu de vârstă, ci de acceptare a acelei cifre care marchează viața, adică acțiunea de a renunța la o parte din sine, de a crea spațiu, crezând cu tărie că nu este vorba de o reducere sau erodare a fericirii posibile. E ca atunci când practici un exercițiu de alungire musculară asociat cu un exercițiu de respirație: trebuie să înțelegi de fiecare dată până unde poți ajunge, iar la fiecare repetare, în cadrul ciclului „inspirație-expirație”, te încarci cu câțiva centimetri în plus. Trebuie să simți care este limita pentru a evita să te rănești și să „rupi” mușchiul. Ceea ce astăzi pare insuportabil, mâine va fi acceptat și poate chiar depășit. A contracta, a alungi, a obosi au rolul de a crea spațiu, de a câștiga spațiu, de a crește în flexibilitate. Dar la un moment dat nu mai este suficientă simpla și chiar matura percepție de sine și nici măcar un exercițiu făcut împreună, urmărit cu grijă și bazat pe observație reciprocă. Trebuie să știi să înțelegi când grija de sine este gata să dăruiască viața. Și pentru a face asta trebuie să te încrezi în Cel pe care credem că a făcut posibilă întâlnirea noastră. Ce plan are pentru noi? Îl interpretăm corect sau ne punem în fața voinței Sale, „profitând” egoist de faptul că ne-a făcut să ne îndrăgostim și asta ne permite să-i spunem cu aroganță „ok, acum decidem noi, mergem înainte singuri”?

Sacrificiu? Nu. Dăruire? Da. Viața este o mare, continuă, progresivă lecție în care învățăm să dăm drumul la ceea ce ne-a fost dăruit și la ceea ce am știut să construim: capitole de viață, relații, legături, proiecte, dorințe, vise,